

INHOUD

Wakker gekust	7
Vals voorwendsel	13
De man achter de streepjes	33
Herfst in Lviv	45
Heer, boer, vrouw, joker	61
Het weekendmeisje	75
Metamorfose	97
Man zonder luister	113
Naar Parijs	133

WAKKER GEKUST

Mijn vader was van gereformeerden, mijn moeder van katholieken huize. De beslissing om hun kinderen zonder geloof op te voeden was geen kwestie van niet kunnen kiezen. Er hoefde niet gekozen te worden, want zij gingen los van elkaar al jaren niet meer naar de kerk. Bij hen geen sprake van een kussen waarop tussen twee geloven in de duivel zou liggen. Zij geloofden in duivel noch God.

Hun beider moeders wel, en van ons werd verwacht dat wij daar rekening mee hielden. Wanneer een van de oma's bij ons logeerde waren wij voor het eten stil, 'zodat oma even kan bidden'. We mochten geen grapjes maken over het gouden kruisje op de imposante boezem van de een (de katholieke uit Den Haag) of het vele uren Bijbellezen van de ander (de gereformeerde uit Rotterdam). Verboden te spotten, met welk geloof dan ook. Het is mijn gereformeerde grootmoeder geweest die, ere wie ere toekomt, mijn verlangen naar verhalen, en naar geloof, heeft wakker gekust.

Tijdens een herfstvakantie waarin mijn ouders en de twee oudste kinderen door Duitsland wandelden paste

zij op het huis en op mij. Ik had ook mee zullen gaan, mijn kleren zaten al in de koffer, maar een uur voor vertrek zei ik dat ik liever thuisbleef, bij oma. Mijn ouders hoefden niet lang te overleggen; met mijn broer en zus, acht en vier jaar ouder dan ik, kon er steviger doorgestapt worden. Wat mij bewoog om op het laatste moment niet mee te willen weet ik niet meer en wist ik misschien toen ook al niet. Ik bleef thuis, en mijn oma benutte die week om mij dagelijks een of twee verhalen uit een kinderbijbel voor te lezen. Ik heb dit vaker verteld, maar altijd slechts de helft: het onschuldige deel, zonder de engel.

Ik was een jaar of vijf en dat zal haar keuze wat wel en wat niet te lezen bepaald hebben. Eén verhaal herinner ik me vooral, het heeft alle elementen om een verpletterende indruk te maken op een meisje van vijf. Een wrede farao die het bevel geeft alle pasgeboren Joodse jongetjes te doden (zielig). Een baby die gered wordt dankzij het vertrouwen van zijn moeder en het koene optreden van zijn zusje (ik wilde dat meisje zijn). Het biezen, met pek ingesmeerde mandje waarin ze het jongetje verbergen zag er op de tekening van Herman Isings niet echt zeewaardig uit, maar dat maakte het nog spannender (beter). Dan, net op tijd, verschijnt er een prinses, de dochter van de farao die een bad neemt in de Nijl (wij hadden alleen een badkamer). Ze ontdekt de zuigeling in zijn mandje tussen het riet en besluit zich over hem te ontfermen. Eind goed al goed, en nog is het niet afgelopen.

Het pientere zusje duikt vanachter een bosje op en

zegt: Ik ken een vrouw die het kind kan voeden. Als u wilt ga ik haar halen. Wat ze er niet bij zegt is dat het om hun moeder gaat. Moeder doet alsof ze voedster is, mag de zuigeling mee naar huis nemen en voor hem zorgen tot hij groot is. Daarna groeit hij op aan het hof, onder de hoede van de prinses die hem Mozes noemt, en deze Mozes zal zijn volk later uit Egypte wegleiden naar een land van melk en honing.

Drieënzestig jaar later ben ik nog steeds onder de indruk van zoveel vertelvernuft. Van de wendingen, het vlechtwerk, het doen alsof. Maar niet alleen door de verhalen zelf hing ik aan mijn oma's lippen, ook door de ernst waarmee zij ze voorlas. Ze las ze aan mij en aan zichzelf voor. Die verhalen voedden haar, ze kon niet zonder. Van kleins af aan werd ik door mijn ouders voorgelezen, maar dit was anders.

Volgende scène: de familie keert terug uit Duitsland. Koffers worden uitgepakt, cadeautjes in ontvangst genomen. Mijn ouders drinken koffie met oma, die iets loslaat over ons dagelijkse Bijbellezen en dat er in ieder geval één verhaal was dat haar kleindochter heel mooi had gevonden. Voordat iemand mij kan vragen: O ja, vertel eens, verdwijnt ik naar boven en bind een paar poppen aan een stuk elastiek. Vanaf de overloop laat ik ze 'uit de hemel' neerdalen en slinger ze door het trapgat terwijl ik uitroep: En dit is Mozes, dit is Eva en hier hebben we Jezus. Ter plekke verzint ik een tekst waarin ik alle voorgelezen verhalen van die week door elkaar hussel. Ik heb succes, er klinkt gelach –

totdat mijn moeder naar boven loopt en er een eind aan maakt: Niet doen. Niet leuk voor oma.

Ik hoefde maar naar het verslagen gezicht van mijn voorleesoma te kijken om te beseffen dat mijn moeder gelijk had. Maar het zou nog een half mensenleven duren voor ik begreep wat er in me voer toen ik mijn poppen door het trapgat naar beneden gooide. Hoe dicht door een ervaring geraakt worden en haar willen loochenen bij elkaar liggen.

VALS VOORWENDSEL

Een sterk verhaal was wat ik nodig had. Sterke verhalen hadden me al eerder een dienst bewezen, meestal werd ik op mijn woord geloofd. Als er één situatie rechtvaardigde dat ik de werkelijkheid naar mijn hand zette, dan die ontmoeting in de supermarkt op een vrijdagmiddag rond een uur of vier.

Het was er druk, ondanks de coronamaatregelen, of misschien juist dankzij; boodschappen doen was zo ongeveer het enige wat nog was toegestaan, het hoogtepunt van de dag. Mensen bleven noodgedwongen thuis en probeerden er daar naar omstandigheden, al dan niet zoomend met vrienden en een borrel binnen handbereik, het beste van te maken. Daar hoorden zoutjes, chips en zoetigheid bij – coronakilo's waren inmiddels een begrip –, versnaperingen die nog gauw moesten worden ingeslagen.

Ik had ze meteen in het vizier. Niet omdat ze breedgeschouderd waren en van top tot teen in het zwart gestoken – de oudste in een leren jack, de jongere in een glimmend trainingspak – en ook niet omdat ze veel ruimte innamen. Van zulke mannen wemelt het in onze buurt; ze verplaatsen zich in opgepoetste zwarte

auto's waarmee ze steevast te hard rijden. Daar staat tegenover dat ze bijtijds stoppen als je van stoep naar zebrapad loopt, niet pas op het allerlaatste moment. Ze stoppen ook waar het strikt genomen niet hoeft, bij de gemarkeerde oversteekplaats van tramhalte naar trottoir – althans voor mij: een vrouw, niet oud maar ook zeker niet jong meer.

De twee mannen droegen geen mondkapje. Het hing ook niet onder hun kin of aan een oor. Als ze wel een kapje bij zich hadden leken ze niet van plan het te dragen, in deze supermarkt in een postcodegebied dat als een van de brandhaarden van het land was aangemerkt vanwege het hoge percentage ongevaccineerden. Uitgerekend hier deed ik mijn boodschappen, in de Albert Heijn – brandhaard der brandhaarden – waar het tweetal schaamteloos ademend rondliep, op klaarlichte dag, in het wild.

Het was niet moeilijk geweest met een grote boog om ze heen te lopen, maar ik ging zonder te aarzelen op ze af. Toen ik de blik van de man met het leren jack ving keek ik hem strak aan, zoals ik mijn leerlingen aankijk als ik op het punt sta ze ter verantwoording te roepen. Hij keek dwars door me heen. Ik was niet van plan me te laten intimideren en sprak mezelf streng toe: Zeg het gewoon, zeg wat je op je lever hebt. Je komt niet alleen voor jezelf op maar voor iedereen hier. Waar ben je bang voor? Een grote mond, een misprijzend handgebaar, hoongelach; een klodder spuug vlak voor je voeten? Doe iets.

In het begin van de pandemie, toen haast nog nie-

mand een kapje droeg, fietste ik op een dag langs een paar kinderen die hadden gewacht tot ik vlakbij was en toen een stap in mijn richting deden om met een brede grijns een hoestbui na te bootsen. Uche, uche. Kwajongensgedrag, coronahumor. Dit waren volwassen kerels die beter moesten weten, maar iets zei me dat ik ten overstaan van deze macho's te weinig gezag uitstraalde.

Ik liep terug naar het entreepoortje, wenkte een man met een imposant postuur die in zijn beveiligerskostuum met een beveiligersspeldje op zijn revers bij de stellages met voorjaarsboeketten stond.

‘Er lopen hier twee mannen rond zonder mondkapje,’ zei ik nadrukkelijk articulerend vanachter mijn masker.

‘Weet ik.’

‘Kunt u ze daar alstublieft op aanspreken?’

‘We doen niet anders.’

‘Dan hebben ze niet geluisterd. Misschien moet u er nog eens op af.’

‘En dan zeggen zij dat ze er om medische redenen geen mogen dragen,’ zei de man gelaten.

Wat had ik aan zo'n flegmatische beveiligers? Ik keek hem vragend aan, en op een toon alsof hij deze riedel niet voor het eerst afdraaide kwam hij met zijn uitleg: ‘En dan kan ik niet doorvragen om welke ziekte het gaat en of ze een briefje bij zich hebben van de huisarts. Mag niet. Vanwege de privacy,’ voegde hij eraan toe. ‘U kunt Handhaving bellen maar die komen niet want geen geld, geen tijd, geen mankracht.’